

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GODONIMLAR KLASSIFIKATSIYASI: LINGVOKULTUROLOGIK YONDASHUV

Turdaliyeva Durdona Adhamovna. O'qituvchi, O'zDJTU

email: turdaliyevad336@gmail.com. tel: +998999931993

Annotatsiya: Godonimlar toponimlarning kichik turkumi sifatida jamiyatning lingvistik, madaniy va tarixiy o'ziga xosligini aks ettiruvchi ko'cha nomlarini ifodalaydi. Ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek tillaridagi godonimlar klassifikatsiyasini strukturaviy, semantik, funksional va lingvokulturologik nuqtai nazardan chuqur qiyosiy tahlil qiladi. Tadqiqot sifat va qiyosiy metodlarga asoslanib, har ikki til muhitidan olingan real misollarni tahlil qiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi godonimlar ko'proq geografik va tasviriy xususiyatlarga urg'u bersa, o'zbek tilidagi godonimlar tarixiy shaxslar, mafkuraviy qadriyatlar va milliy o'zlik bilan chambarchas bog'liq. Maqola onomastika sohasiga godonimlarning kengaytirilgan tasnif modelini taklif etish hamda ularning ijtimoiy-madaniy ahamiyatini ochib berish orqali hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: Godonimlar, toponimiya, onomastika, lingvokulturologik tahlil, ingliz tili, o'zbek tili, ko'cha nomlari, klassifikatsiya

Kirish.

Toponimiya tilshunoslikning muhim sohasi bo'lib, joy nomlarining kelib chiqishi, ma'nosi va qo'llanishini o'rganadi. Uning tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan godonimiya aynan ko'cha nomlariga e'tibor qaratadi. Ko'cha nomlari faqat yo'naltirish vositasi emas, balki jamiyatning tarixi, siyosiy o'zgarishlari, madaniy qadriyatlari va dunyoqarashi haqida muhim ma'lumotlarni o'zida mujassam etadi.

Zamonaviy shaharshunoslik va tilshunoslikda godonimlar urbanizatsiya, globallashuv va ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar tufayli yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston kabi postsovet mamlakatlarda ko'cha nomlash tizimi katta o'zgarishlarga uchrab, mafkuraviy va milliy o'zlikdagi siljishlarni aks ettirmoqda.

Ingliz tilida so‘zlashuvchi mamlakatlarda godonimlar ko‘pincha shaharsozlik an‘analari va geografik xususiyatlarga asoslanadi. O‘zbek tilida esa ular ko‘proq yodgorlik, mafkuraviy va milliy qadriyatlarni ifodalovchi xarakterga ega.

Ushbu tadqiqotning maqsadlari:

- *godonimlarning kengaytirilgan klassifikatsiyasini ishlab chiqish*
- *ingliz va o‘zbek godonim tizimlarini qiyoslash*
- *ularning lingvokulturologik ahamiyatini tahlil qilish*

Adabiyotlar sharhi.

Joy nomlarini o‘rganish onomastika doirasida keng tadqiq qilingan. Jorj R. Styuart joy nomlarini tasviriy, assotsiativ, yodgorlik va egalik turlariga ajratib, zamonaviy toponimik tadqiqotlarga asos solgan.

Eylert Ekval ingliz joy nomlarining etimologiyasi va tarixiy rivojlanishini o‘rganib, qadimgi ingliz va skandinav tillari ta‘sirini ko‘rsatgan.

Slavyan va postsovet makonida Anna Superanskaya atoqli otlarning umumiy nazariyasini ishlab chiqib, ularning strukturaviy va funksional jihatlarini yoritgan.

O‘zbek tilshunosligida Shavkat Rahmatullayev va Toshpo‘lat Zohidov toponimlarning semantik va madaniy xususiyatlarini tadqiq qilganlar.

Shunga qaramay, ingliz va o‘zbek godonimlarini lingvokulturologik nuqtai nazardan qiyosiy o‘rganish hali yetarli darajada rivojlanmagan.

Metodologiyasi.

Tadqiqot sifat, tavsifiy va qiyosiy yondashuvlarga asoslanadi.

- *Ingliz tilida so‘zlashuvchi davlatlar (Buyuk Britaniya, AQSh) ko‘cha nomlari*
- *O‘zbekistonning yirik shaharlari (Toshkent, Samarqand, Buxoro) ko‘cha nomlari*

Godonimlarning strukturaviy klassifikatsiyasi.

Oddiy godonimlar: *Bir leksik birlikdan iborat:*

- Inglizcha: Park, Broadway
- O‘zbekcha: Bog‘, Istiqlol

Qo‘shma godonimlar:

- Inglizcha: Oxford Street, Baker Street
- O‘zbekcha: Amir Temur ko‘chasi, Navoiy ko‘chasi

O‘zbek tilida egalik qo‘shimchalari va qaratqich konstruktsiyalar muhim rol o‘ynaydi.

Murakkab godonimlar:

- *Inglizcha: King George V Avenue*
- *O‘zbekcha: Buyuk Ipak yo‘li ko‘chasi*

O‘zbek tilining agglutinatив tuzilishi sababli nomlar ko‘proq cho‘zilgan bo‘ladi.

Morfologik xususiyatlar:

- Ingliz tili: analitik (so‘z tartibi muhim)
- O‘zbek tili: agglutinatив (qo‘shimchalar orqali ma’no hosil qilinadi)

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, godonimlar jamiyatning ijtimoiy tuzilishi va madaniy qadriyatlarini aks ettiruvchi lingvistik birliklardir. Har ikki tilda strukturaviy o‘xshashliklar mavjud bo‘lsa-da, semantik va funksional ustuvorliklar sezilarli darajada farqlanadi.

O‘zbek tizimi ko‘proq mafkuraviy va madaniy yo‘naltirilgan bo‘lsa, ingliz tizimi pragmatik va tasviriy xarakterga ega.

Xulosa.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ko‘cha nomlari oddiy navigatsiya vositasi emas, balki madaniyat, tarix va ijtimoiy o‘zlik bilan chambarchas bog‘liq hodisadir.

Strukturaviy jihatdan har ikki tilda o‘xshashlik mavjud, ammo o‘zbek tilining agglutinatив xususiyati uni yanada murakkab qiladi.

Semantik jihatdan ingliz godonimlari ko‘proq geografik va tasviriy, o‘zbek godonimlari esa tarixiy va mafkuraviy xarakterga ega.

Lingvokulturologik jihatdan godonimlar milliy o‘zlik va madaniy xotiraning muhim ko‘rsatkichidir.

Ijtimoiy-siyosiy jihatdan ular jamiyatdagi o‘zgarishlarni aks ettiradi.

Ta'limiy jihatdan esa ular tarix va madaniyatni o'rganishda muhim vosita hisoblanadi.

Godonimlar jamiyatning madaniy va tarixiy tuzilmasini aks ettiruvchi muhim lingvistik vositadir. Ingliz va o'zbek tillaridagi o'xshashliklarga qaramay, ularning semantik, funksional va madaniy farqlari har bir tilning o'ziga xosligini namoyon etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Stewart, G. R. (1954). Names on the Land.
2. Ekwall, E. (1960). The Concise Oxford Dictionary of English Place-Names.
3. Superanskaya, A. V. (1973). General Theory of Proper Names.
4. Rahmatullayev, Sh. (2010). O'zbek tilining izohli lug'ati.
5. Zohidov, T. (2005). Toponimika asoslari.
6. Nicolaisen, W. F. H. (1976). Scottish Place-Names.
7. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language.
8. Alimuhamedov, A. (2018). O'zbek toponimiyasi tadqiqotlari.